

הקשר הנפלא בין פרשת שופטים לחודש אלול "שופטים ושוטרים תתן לך" שיאירו את עינינו שלא ליפול ברשת היצר הצובע את העבירה למצוה

ישור בעינינו, והרי כבר אמר שלמה המלך (משלי ג-ה): "ואל בינתך אל תישען".

על כך משיב רבינו הקדוש תשובה ברורה, שיבחר לו האדם דרך המשולבת משני מבחנים, המבחן הראשון הוא לברר תחילה, "שהיא תפארת לעושיה", שיבחן בעיני שכלו שדרך זו היא "תפארת" לעבוד בה את הקב"ה בהתאם לכוחות הנפש שלו. אולם מאחר שאי אפשר לו לאדם להישען רק על בינתו, לכן צריך לצרף מבחן שני, "ותפארת לו מן האדם", שיתיעץ עם אדם תלמיד חכם וירא שמים שאינו נגוע בנגיעות, כדי לברר אצלו אם דרך זו שבחר בה היא לשם ולתפארת גם בעיניו, ואז ידע נאמנה שהוא אמנם בחר ללכת בדרך הטובה והישרה. אלו תוכן דבריו בתוספת ביאור.

ויש להוסיף תבלין לפרש לפי זה דקדוק הלשון של רבינו הקדוש: "ותפארת לו מן האדם", ולא אמר "ותפארת לו מבני אדם", ללמדנו שהמבחן האמיתי לדעת אם אמנם בחר בדרך ישרה, הוא רק בתנאי שיתיעץ עם "האדם" בה' הידיעה, דהיינו אדם חשוב שהוא גדול בתורה וביראה, אבל אם יתיעץ עם בני אדם מפשרי העם, אין בזה שום ערך, שהרי יתכן שאין להם שום השגה מהי הדרך הנכונה. ומצינו סימוכין לכך בדברות קדשו של ה"נועם אלימלך" (תחילת פרשת פנחס) בלשון קדשו:

"דהנה יש כמה בני אדם, שאינם מרגישים איזה דבר אם בא לידם, אם לעשות הדבר ההוא או לאו, לפי שאין מבנינים לנטות עצמן, אם יש מצוה בעשות הדבר ההוא, כי היצר הרע מסמא את עיני האדם לבלתי ראות האמת חלילה, אלא כשרואין צדיק אחד שעושה הדבר ההוא, והצדיק הוא עושה הדבר באהבה ויראה כל כך, עד שכל הרואין אותו מעידין על הדבר שהוא מצוה גדולה לעשות כמעשהו, אף על פי שמתחילה לא ידעו אם יש מצוה בה".

אשר יסתכל בעיניו בדבר האסור, או ידבר בפיו את אשר לא ירצה לה', יקבל על עצמו עונש, הן בממון לצדקה, והן בגוף בסיגוף ותענית וכיוצא, וכמו שנהגו תלמידי הרמ"ק ז"ל, וזהו עיקר גדול לתשובה".

"כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם"

כדרכה של תורה הנדרשת בשבעים פנים, נראה לבאר הקשר בין מצות: "שופטים ושוטרים תתן לך" לחודש אלול, על פי מה ששינונו במשנה (אבות פרק ב משנה א): "רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם". וצריך ביאור הלא תכלית העבודה היא שיעסוק האדם בתורה ומצוות לשמה בלתי לה' לבדו, אם כן לשם מה צריך האדם לבחור לו דרך בעבודת ה' שהיא גם כן "תפארת לו מן האדם".

ופירש ה"מדרש שמואל" בשם החסיד רבי יוסף יעב"ץ זצ"ל הכוונה בזה, על פי מה שאמר החכם מכל אדם (משלי כא-ב): "כל דרך איש ישר בעיניו", פירוש, כל אדם חשוב שהדרך שהוא הולך בה היא טובה וישרה, כי אדם קרוב אצל עצמו, ולא ימצא שום חסרון במעשיו ובדרכיו, כי הנגיעה האישית שיש לו כלפי עצמו היא בבחינת (דברים טז-ט): "כי השוחד יעור עיני חכמים", שלא יוכל לראות חסרון בדרכיו. וכבר המליצו בספרים הקדושים ענין זה ברמז המשנה (נגעים פ"ב מ"ה): "כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו", והרי זה דומה לאדם שהושחרו פניו מחמת איזו סיבה, שהוא עצמו אינו יכול להרגיש בו, אם לא יודיעוהו אחרים שמסתכלים עליו.

הנה כי כן זהו ששואל רבינו הקדוש רבן של כל ישראל: "איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם", מנין ידע האדם שהוא אכן בחר בדרך הטובה והישרה, הלא יתכן שהוא טועה והולך בדרך שאינה טובה וישרה, אלא שהיצר מסמא את עיניו לטעות שהיא טובה בבחינת: "כל דרך איש

לקראת שבת קודש הבאה עלינו לטובה, שהיא השבת הראשונה בחודש אלול, חודש התשובה, דבר בעתו מה טוב לפתוח עם דברות קדשו של המגיד הקדוש מקאזניץ ז"ע ב"עבודת ישראל", שמקשר בין פרשת שופטים לחודש אלול, על פי מה שפתח הכתוב בפרשתנו (דברים טז-יח): "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלקיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק". ומבאר ה"עבודת ישראל" הכוונה בזה בדרך עבודה לכל אדם פרטי, הנה הדברים בלשון קדשו:

"הנה הפרשה הזאת נקראת תמיד בחודש אלול, אשר הוכן העת לכל איש שישוב לבוראו, ונסלח לו מחטאתו אשר חטא כל השנה, על ידי חרטת והרהורי התשובה ובכי ומספד על עוונותיו שעברו ראשו... לכן הזהירה התורה שופטים ושוטרים, כי הם נקראים עיני העדה, וכן יש לאדם להעמיד על עצמו שופטים, הם העינים שלו, לנוכח יביטו על דרכו ולפלס מעגל נתיב, וכן האזנים ונקבי החוטם והפה, כי ז' חללי דגולגלתא הם נקראים שערים לנפש כנודע, וזה בכל שעריך, ולשפוט את עצמו על כל מעלליו".

וכן כתב ה"בני יששכר" (אלול מאמר א אות י) לבאר את ענין השופטים, אלא שמוסיף לבאר גם את ענין השוטרים בדרך עבודה:

"בהתחלת אלול קורין תמיד סדר שופטים ושוטרים תתן לך וכו', שזהו התחלת התשובה ועיקרה, אשר הבעל תשובה מחויב להושיב שופט ושוטר אצל כל שערו, דהיינו כל החושים אשר המה שערים באדם שפתחם הבורא יתברך שמו להשתמש עמהם, כגון עינים ואזנים וחוטם ופה וראש הגויה, מחויב האדם להושיב הדעת לשופט, אצל כל שער ישפוט בצדק, את אשר ישתמש בחושים ואת אשר יניח.

ושוטר הוא אשר יעניש את העובר, כמו כן יושיב האדם שוטר את אשר יעניש, היינו אם יזדמן

**רבינו הקדוש ניצוץ יעקב אבינו
פתח המשניות בקריאת שמע**

רחש לבי דבר טוב לבאר הטעם שבחר רבינו הקדוש ללמד את ישראל שיבחרו להם את הדרך הישרה על ידי שתי הבחינות הללו: "כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם", על פי מה שגילה רבינו האריז"ל ב"לקוטי ש"ס" (אבות שם), כי רבינו הקדוש שנה משנה זו בענין מדת "תפארת", משום שהיה ניצוץ של יעקב אבינו שמדתו "תפארת".

והענין בזה על פי המבואר בספרים הקדושים ומקור הדבר בזה הקדוש (פרשת תרומה קעו.), כי אברהם אבינו עבד את ה' במדת "חסד", להתחסד עם הבריות ולהכניס את האורחים לקרבם להקב"ה, יצחק אבינו עבד את ה' במדת "גבורה", ולכן נקרא (בראשית לא-מב) "פחד יצחק", ואילו יעקב אבינו עבד את ה' במדת "תפארת", הכלולה ממדת החסד של אברהם וממדת הדין של יצחק, אלא שהיא נוטה יותר כלפי רחמים.

הנה כי כן זהו שביאר האריז"ל, כי מטעם זה בחר רבינו הקדוש ללמדנו במשנה זו, כי הדרך הישרה שיבור לו האדם לעבוד בה את ה', היא הדרך האמצעית של מדת תפארת: "כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם", כי בהיותו הניצוץ של יעקב אבינו שמדתו תפארת, לכן לו נאה ולו יאה ללמד הדרך שהיא "תפארת".

ונראה לבאר לפי זה איך שתי הבחינות "תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם" קשורות למדת "תפארת" הכלולה מחסד ומדין, כי הבחינה של "תפארת לעושיה" היא בבחינת מדת החסד, כי אדם קרוב לעצמו למצוא את הדרך שהוא אוהב ללכת בה, ואילו הבחינה של "תפארת לו מן האדם", ללמוד מאדם גדול איך להתנהג הוא בגדר מדת הדין, שמוכיח אותו כדת מה לעשות ומה לא לעשות, והרי זה על דרך ששנינו בגמרא (שבת ל:): "כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוספות מר תכווניה". נמצא כי שתי הבחינות קשורות למדת "תפארת" הכלולה מחסד ומדין.

דבר בעתו מה טוב לצרף מה שהביא ה"מגלה עמוקות" (פרשת ויחי) סימוכין לדברי האריז"ל שרבינו הקדוש היה ניצוץ של יעקב אבינו, ממה שסיפרו במדרש (ב"ר צו-ה) על רבינו הקדוש: "בחיי היה דר בציפורי שבע עשרה שנה, והיה קורא על עצמו, (בראשית מז-כח) ויחי יעקב בארץ מצרים י"ז שנה, ויחי יהודה בציפורי י"ז שנין". הרי שהשווה עצמו ליעקב אבינו משום שהיה הניצוץ שלו. והוסיף ה"מגלה עמוקות" כי מטעם

**רבינו האריז"ל: רבינו הקדוש אמר "כל שהיא תפארת לעושיה"
משום שהיה הניצוץ של יעקב אבינו שמדתו תפארת**

**חיד"א: רבינו הקדוש הניצוץ של יעקב פתח את המשניות
בקריאת שמע של ערבית כי יעקב אבינו תיקן תפלת ערבית**

**בן יהוידע: רבינו הקדוש הניצוץ של יעקב אבינו
פתח במצות קריאת שמע שתיקן יעקב אבינו לפני פטירתו**

**רבינו הקדוש לימדנו כי הדרך הישרה היא "ותפארת לו מן האדם"
ללמוד מן האדם החשוב דרכה של תורה**

זה נקרא "רבי יהודה הנשיא", כי נשי"א נוטריקון ניצוץ של יעקב אבינו.

ונראה להוסיף עוד רמז נפלא, כי מטעם זה נקרא רבי יהודה הנשיא בגמרא ובמדרשים בתואר "רבי" סתם, לרמז שהיה הניצוץ של יעקב אבינו, ששם יעקב נזכר בתורה בדיוק ר"ב פעמים כמספר רבי"ש שם יעקב נזכר ק"ס פעמים, "ביעקב" ג' פעמים, "ויעקב" י' פעמים, "ליעקב" כ"ה פעמים, "וליעקב" י"א פעמים, "מיעקב" ב' פעמים, "יעקוב" פעם אחת, הרי בדיוק ר"ב פעמים].

**"הצילני נא מיד אחי מיד עשו"
מהיצר היצר שצובע עבירה למצוה**

כעבדא קמיה מאריה נראה להוסיף תבלין לדברי רבינו האריז"ל, לבאר הטעם ששנה לנו רבינו הקדוש במשנה זו את הדרך הישרה שיבור לו האדם: "כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם", כדי שלא יפתהו יצרו לבחור בדרך לא טובה, כי מושג זה מתאים להפליא ליעקב אבינו שחשש מאד מיצר הרע כזה, המהפך דברי אלקים חיים מטוב לרע ומרע לטוב, ולכן התפלל לפני הקב"ה (בראשית לב-יב): "הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכני אם על בנים". ופירש רש"י: "מיד אחי, מיד עשו, מיד אחי, שאין נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע".

וביאר הר"ק מבארדיטשוב ז"ע ב"קדושת לוי" והרה"ק החוזה מלובלין ז"ע ב"זכרון זאת", כי יעקב אבינו התפלל שיצילו הקב"ה משרו של עשו שהוא היצר הרע, שכלפי חוץ הוא מתחזה כאילו הוא "אחי" ומבקש לסייעני בעבודת ה', בעוד שבאמת הוא אורב לי במסתרים להפילני ברשתו, ועל כך אמר: "כי ירא אנכי אותו", משום שקשה מאד להתגונן נגד יצר הרע כזה שבא ברמיה שכוונתו כביכול לסייע לאדם בעבודת ה'.

ידוע כי מקור דבר זה בענין היצר הרע שהופך את העבירה למצוה, הוא מתורתו של הבעל

שם טוב הקדוש זי"ע שהביא ב"אורח לחיים" (פרשת לך לך ד"ה הפרד), אשר דיבר בקדשו לפרש הגמרא (שבת עה:): "שוחט משום מאי מחייב, רב אמר משום צובע". ופירשו התוספות (ד"ה שוחט): "אשוחט דעלמא קאי". וביאר הבעש"ט שהרמז בזה ליצר הרע שהוא השוחט של בריות העולם על ידי שמפתה אותם לדבר עבירה.

והנה מבואר בגמרא (סוכה נב:): "לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו", ועל כך שואלים בגמרא: "שוחט משום מאי מחייב", כלומר היצר הרע שהוא שוחט דעלמא, למה הוא חייב מיתה הלא הוא נברא לשם כך. על כך מתרץ רב: "משום צובע". והביאור בזה, כי הקב"ה ברא אמנם את היצר הרע, כדי שיעמיד את האדם במבחן לפתותו לדבר עבירה, אבל כל זה בתנאי שיגלה לאדם את האמת שכוונתו לעבירה, שאז כשידע האדם שמדובר בעבירה יהיה לו קל יותר להתגבר עליו.

אולם היצר הרע מרד בבורא עולם ומפיל את האדם ברשתו על ידי שצובע את העבירה למצוה ואת המצוה לעבירה, ועל יצר הרע כזה קשה מאד להתגבר שהרי האדם חושב שהוא מקיים מצוה, לכן ענוש יענש היצר שעתיד הקב"ה לשוחטו. וזהו שאמר רב שהיצר הרע חייב מיתה "משום צובע", כי הוא צובע את העבירה למצוה, ולא ניתנה לו רשות כי אם לפתות את האדם לעבירה בגלוי.

מעתה נראה כי מטעם זה עסק גם רבינו הקדוש הניצוץ של יעקב אבינו בחקירה זו באומרו: "איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם", פירוש, מנין ישכיל האדם לדעת שזאת היא אמנם הדרך הישרה, ואינה מצד היצר הצובע את העבירה למצוה. על כך השיב בהתאם לשורש נשמתו מיעקב אבינו: "כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם", שיתדבק במדת "תפארת" של יעקב אבינו, לבחון אם דרך זו היא "תפארת" בעיניו וגם "תפארת" אצל האדם הצדיק, ובזכות זה יזכה שתפלתו של יעקב אבינו כנגד יצר הרע זה: "הצילני נא מיד אחי מיד עשו", תסייע בידו

על העינים, וכן כתב בפרי עץ חיים (לרבינו האריז"ל שער הק"ש פ"ח) יסגור עיניו בידו הימנית".

לפי האמור יש לבאר הענין בזה, כדי לרמז בכך שלא יסתכל בעיניו להחליט בעצמו מהי הדרך הישרה, כי יש בכך סכנה גדולה מצד היצר הרע שיעוות את שכלו להפוך עבירה למצוה, לכן מכסים את העינים שלא להשתמש בהן לבד, כי אם בשמיעת האוזן לשמוע ולקבל הדרכה מחכמי התורה, ואז בשעת כיסוי העינים אנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים בהתלהבות אש קודש בלשון שמיעה: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".

[על פי האמור יפתח לנו פתח לבאר גם בדרך הפשוט, מה שביאר ה"בני יששכר" (סיון מאמר ה אות יט) על פי סוד, על הסכנה הגדולה להאמין בה' רק בדרך חקירה שהיא בבחינת עינים, ולא בדרך של אמונה פשוטה שהיא בבחינת אוזניים, הנה הדברים בלשון קדשו:

"ומי אשר יצק מים על ידי גורי האריז"ל יודע, אשר בגבתי מרומים סוד השבירה היה בבחינת עינים שהוא בחינת ראייה, מה שאין כן בחינת אוזן הוא סוד התיקון הגמור נודע הוא למביני מדע, ומעתה תתבונן, האמונה אשר היא מצד חקירת המחקר האנושי, הנה נקראת ראייה, כמו ראייה בעינים, בניקל ח"ו יכול ליפול בה שבירה, מה שאין כן האמונה המקובלת בחינת אוזן הוא מעולם התיקון, והוא מקוימת לעד לעולם לזרע ישראל, והוא סוד (ישעיה נה-ג) שמעו ותחי נפשכם".]

רבינו הקדוש פתח במצות קריאת שמע לשמוע וללמוד מחכמי התורה שבעל פה

הנה כי כן יאירו עינינו וישמח לבנו, להבין הטעם שפתח רבינו הקדוש הניצוץ של יעקב אבינו את התורה שבעל פה דייקא במצות קריאת שמע, שהרי גם הוא כמו יעקב חשש שלא ילך אדם שולל אחר יצרו הרע, שצובע את העבירה למצוה ואת המצוה לעבירה, והרי מטעם זה שנה לנו את משנתו: "רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם".

לכן פתח גם כן את התורה שבעל פה בקריאת שמע של ערבית שתיקן יעקב אבינו: "מאימתי קורין את שמע בערבית", ללמדנו שכאשר אדם מרגיש שהוא שרוי בבחינת חשכת הלילה, שאינו יודע להחליט מהי הדרך הישרה שיבור לו, יקבל עליו עול מלכות שמים: "שמע ישראל", לשמוע מחכמי התורה שבעל פה בכל דור ודור כדת

יעקב אבינו תיקן לומר "שמע ישראל", ללמדנו שצריך לשמוע מפי חכמי התורה איך לקבל עול מלכות שמים

מכסים את העינים בשעת קריאת שמע, כדי לכסות את עיני השכל ולפתוח את שמיעת האוזן "שמע ישראל"

בני יששכר: "מצא אשה מצא טוב", בחודש אלול מזל בתולה מסוגל האדם לגלות מהו טוב אמיתי ומה לא

יעקב אבינו נלחם עם עשו והוציא ממנו את חודש אלול כדי שיוכלו זרעו לשוב בתשובה לקראת ראש השנה

ונראה לבאר הענין על פי המבואר במדרש תנחומא (פרשת כי תשא סימן לו) בענין ארבעים יום וארבעים לילה שהיה משה רבינו בשמים: "מנין היה משה יודע אימתי יום, אלא כשהקב"ה היה מלמדו תורה בכתב, היה יודע שהוא יום, וכשהיה מלמדו על פה משנה ותלמוד, היה יודע שהוא לילה". מעתה יש לומר כי מטעם זה פתח רבינו הקדוש את התורה שבעל פה שלימדו הקב"ה בלילה, במצות קריאת שמע של ערבית שתיקן יעקב אבינו.

יעקב אבינו תיקן "שמע ישראל" לשמוע מחכמי התורה כדת מזה לעשות

אמנם על פי דרכנו יש לבאר הטעם שפתח רבינו הקדוש הניצוץ של יעקב אבינו בקריאת שמע של ערבית, על פי מה שנשנים לב להתבונן, מה ראה יעקב אבינו על ככה לתקן, והסכים עמו הקב"ה בתורה, לקבל עול מלכות שמים בלשון שמיעה: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ולא בלשון ראייה: "ראה ישראל".

לפי האמור יש לומר, כי מאחר שיעקב אבינו ידע ברוח הקודש, על הסכנה הגדולה שאורב לישראל מצד שרו של עשו הוא היצר הרע שצובע את העבירה למצוה, ועל כך התפלל: "הצילני נא מיד אחי מיד עשו", לכן תיקן לישראל שיקבלו עליהם עול מלכות שמים דוקא בלשון שמיעה: "שמע ישראל", שלא יחליטו לבדם בראיית עיני שכלם מהי הדרך הישרה לעבוד בה את ה', אלא ישמעו וילמדו מחכמי התורה, איך להמליך את הקב"ה ולייחדו בעולם: "ה' אלקינו ה' אחד".

מה נפלא לבאר בזה מנהג ישראל תורה, לכסות את העינים בקריאת הפסוק "שמע ישראל", והמקור לכך הוא בשלחן ערוך (או"ח סימן סא סעיף ה): "נוהגין ליתן ידיהם על פניהם בקריאת פסוק ראשון, כדי שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכוין". וכתב על זה ב"שערי תשובה" (אות ג): "ומה שכתב בשלחן ערוך על פניהם רצונו לומר

שגם הוא ינצל מאותו יצר הרע, שעושה עצמו כאח שרוצה לסייע לאדם בעבודת ה'.

רבינו הקדוש פתח את התורה שבעל פה במצות קריאת שמע שתיקן יעקב אבינו

הנה מה טוב ומה נעים להעלות על שלחן מלכים רעיון נכבד, כי על פי האמור יפתח לנו פתח לבאר הטעם שבחר רבינו הקדוש לפתוח את המשנה הראשונה בתורה שבעל פה במצות קריאת שמע (ברכות ב): "מאימתי קורין את שמע בערבין". והנה הגה"ק החיד"א זצ"ל ב"פתח עינים" על אגדות הש"ס (ס) ביאר הטעם שפתח רבינו הקדוש בקריאת שמע של ערבית ולא של שחרית, משום שהיה הניצוץ של יעקב אבינו שתיקן תפלת ערבית.

הוסיף על כך הגה"ק רבי יוסף חיים מבבל זצ"ל בספרו "בן יהוידע" (ס), לבאר הטעם שפתח במצות קריאת שמע, כי יעקב אבינו תיקן מצות קריאת שמע לפני פטירתו, כמבואר במדרש (ב"ר צח-ג) על הפסוק בפרשת ויחי (בראשית מט-ב):

"הקבצו ושמעו בני יעקב, מכאן זכו ישראל לקריאת שמע. בשעה שהיה יעקב אבינו נפטר מן העולם, קרא לשנים עשר בניו, אמר להם, שמעו אל ישראל שבשמים אביכם, שמא יש בלבבכם מחלוקת על הקב"ה. אמרו לו, שמע ישראל אבינו, כשם שאין בלבך מחלוקת על הקב"ה, כך אין בלבנו מחלוקת, אלא ה' אלקינו ה' אחד... הדא הוא שישאל משכימים ומעריבים בכל יום ואומרים, שמע ישראל אבינו ממערת המכפלה, אותו דבר שציותנו עדיין הוא נוהג בנו, ה' אלקינו ה' אחד".

נמצינו למדים מהשילוב הנפלא של שני הביאורים, מהגה"ק החיד"א והגה"ק ה"בן יהוידע", כי רבינו הקדוש הניצוץ של יעקב אבינו פתח בקריאת שמע של ערבית, לכבוד יעקב אבינו שתיקן קריאת שמע ותיקן גם כן תפלת ערבית. אמנם עדיין צריך ביאור להבין לפי זה הטעם שרבינו הקדוש פתח בהן את התורה שבעל פה.

מה לעשות, ועל ידי זה יזכה לייחד את שמו של הקב"ה: "ה' אלקינו ה' אחד".

יומתק לבאר בזה מה שדרש רבי הוא רבינו הקדוש בגמרא (ברכות יג.): "שמע ישראל, השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפין". והרי זה מתאים להפליא למה שנתבאר כי יעקב אבינו תיקן לומר "שמע ישראל", כדי שישמעו ישראל מפי חכמי התורה מהי הדרך הישרה לקבל עליו עול מלכות שמים.

עשה לך רב וקנה לך חבר

חשבתי דרכי לפרש בזה סמיכות המאמרים במשנה (אבות פ"א מ"ו): "יהושע בן פרחיה אומר, עשה לך רב וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות". ויש לומר כי הטעם שצריך כל אדם לעשות לעצמו רב ולקנות לו חבר, הוא כי היות שכל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, לכן מייעץ לנו התנא: "עשה לך רב", כדי שידריך אותך ללכת בדרך נכונה, ואם תסטה מן הדרך הישרה יוכיח אותך על פניך. אך בנוסף על כך: "וקנה לך חבר", כדי שאפילו בחיי היום יום כשלא תהיה על יד הרב, יוכל החבר להעיר לך על מעשיך הלא טובים, כי רק נגעי עצמו אין אדם רואה, אבל נגעים של אחרים הוא רואה.

לכן הסמיך התנא מיד המאמר: "והוי דן את כל האדם לכף זכות", שאפילו כשאתה רואה אדם שאינו הולך בדרך נכונה, תדון אותו לכף זכות שאין הוא מודע כלל לכך שהוא סוטה מן הדרך, כי מאחר שכל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, הרי גם אתה בעצמך עלול לטעות שלא לראות נגעי עצמך, ואם אתה חבר שלו תעיר לו על כך בכבוד ובאהבה, שהרי מטעם זה לימד אותנו התנא: "עשה לך רב וקנה לך חבר".

ויש לומר כי לכך נתכוון החכם מכל אדם באומרו (קהלת ד-ט): "טובים השנים מן האחד", שיעבדו את ה' בחברותא ולא ביחידות, "אשר יש להם שכר טוב בעמלם". ומפרש ואומר מהו השכר טוב, "כי אם יפולו האחד יקים את חברו", שאפילו אם יטעה אחד מהם ויטטה מן הדרך הנכונה ולא יהיה מודע לכך, יבוא חברו שאין לו

נגיעה ויקים אותו להחזירו לדרך הישרה, "ואילו האחד שיפול ואין שני להקימו".

יעקב אבינו לקח מעשו חודש אלול כדי שיתקנו ישראל חטאם בתשובה

בדרך זו במסילה נעלה לקשר את פרשתנו פרשת שופטים עם חודש אלול, כי כאשר נתבונן נראה שמצות מינוי שופטים ושוטרים בישראל, קשורה בקשר אמיץ בל ימוט עם מה שנתבאר, שיש סכנה גדולה שיחליט האדם בעצמו כדת מה לעשות, שהרי "כל דרך איש ישר בעיניו". לכן ציונו הקב"ה: "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלקיך נותן לך לשבטיך", כדי שתשמע מהם מהי הדרך הישרה שתלך בה, ועל ידי זה מובטח לך: "ושפטו את העם משפט צדק", ולא משפט מעוות שהיצר הרע צבע עבירה למצוה.

על פי האמור יומתק להבין מה שמוסיף הכתוב להזהיר אזהרה חמורה (דברים טז-טז): "לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים", כי מאחר שתכלית מינוי שופטים בישראל, היא כדי שילמדו לישראל את דרכי התורה, ולא ילכו שולל אחר עצת היצר שמעוות את עיני שכלם להפוך עבירה למצוה, לכן צריכים השופטים עצמם להיות זהירים שלא יקבלו שוחד, כי אם יקחו שוחד מובטח להם שהשוחד יעור את עיני שכלם, ויפלו ברשת היצר להפוך דברי אלקים חיים מטוב לרע וכן להיפך.

מעתה ירווח לנו להבין הקשר הנפלא בין פרשת שופטים לחודש אלול חודש התשובה, על פי מה שכתב ה"בני יששכר" (תמוז אב מאמר א אות ו) בשם ה"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן קוז) שהביא בשם הזוהר הקדוש (יתרו עח:), כי יעקב ועשו חלקו ביניהם את החדשים, יעקב אבינו לקח לחלקו בקדושה את שלושת חדשים הראשונים: "ניסן אייר סיון", כי בחודש ניסן יצאו ישראל ממצרים, ואחר כך הכינו עצמם בימי הספירה בחודש אייר לקראת קבלת התורה, ובחודש סיון קיבלו את התורה במעמד הר סיני.

והנה זה לעומת זה ביקש עשו לקחת לחלקו שלושת החדשים שאחריהם: "תמוז אב אלול", ושמח עשו שמחה גדולה שנפל לחלקו חודש

אלול, בחושו שיוכל למנוע מישראל לשוב אל ה' לפני ימי הדין, ויעקב אבינו נלחם עמו בתחבולות מלחמה, והוציא ממנו את חודש אלול ונטלו לחלקו, כדי שיוכלו בני ישראל לשוב בתשובה בחודש זה, ולא נשאר לעשו רק חדשי תמוז ואב שבהם חרבו שני בתי מקדשות. וצריך ביאור מאחר שיעקב ועשו חילקו ביניהם את החדשים שוה בשוה, איך הצליח יעקב אבינו להוציא מעשו את חודש אלול שנפל בחלקו.

אך לפי האמור יש לבאר הענין בזה, כי שרו של עשו שמרד בה' לצבוע את העבירה למצוה, שמח שמחה גדולה שנפל אלול לחלקו, משום שיוכל למנוע את ישראל מלשוב בתשובה בחודש אלול, על ידי שיסלף את עיני שכלם להטעותם שלא חטאו כלל, לכן יעקב אבינו שכבר התפלל על כך: "הצילני נא מיד אחי מיד עשו", בא אל הקב"ה בטענה מוצדקת שאין לעשו רשות לעשות כן, על דרך ששנינו: "שוחט משום מאי מחייב, משום צובע", ובכח זה לקח ממנו את חודש אלול כדת וכדין, כדי שיוכלו ישראל לעשות תשובה כראוי.

הנה מה טוב ומה נעים לבאר בזה מה שכתב ה"בני יששכר" (אלול מאמר א אות ג), כי בחודש אלול מסייע הקב"ה לכל אחד מישראל לפקוח את עיניו, להבחין מהו טוב אמיתי ומהו רע אמיתי שצריך לשוב עליו בתשובה, והוא מפרש בזה רמז הכתוב (משלי יח-כב): "מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה". פירוש, "כשזוכה האדם לבוא לימי אלול שמזלו אשה היינו בתולה, אזי מצא טוב, אזי ידע ויבחין בין טוב [ובין רע], אזי ויפק רצון מה, היינו הרצון העליון המתגלה בימים ההם לקבלינו בתשובה".

לפי המבואר יש לומר הטעם לכך, שהרי על כך היתה המלחמה בין יעקב לעשו על חודש אלול, שעשו שמח שחודש זה נפל בחלקו, כי יוכל למנוע מישראל לעשות תשובה על ידי שיצבע את כל העבירות שעשו בכל השנה למצוות, ואילו יעקב אבינו לקח מעשו מטעם זה את חודש אלול לחלקו, בטענה שאין לעשו רשות לצבוע את העבירות למצוות, על כן דוקא בחודש זה יש לנו סיוע מן השמים להבחין בין טוב לרע, בבחינת "מצא אשה מצא טוב", ובזכות זה נזכה לתקן הכל בתשובה שלימה שמקרבת את הגאולה במהרה בימינו אמן.

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

להורדת המאמרים shvilei.com
לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com